

DAVLAT MOLİYASI: O‘ZBEKISTONNING IQTISODIY BARQARORLIK POYDEVORI VA TARKIBIY TUZILISHI

Mansurov Bobur

Samarqand iqtisodiyot va servis Instituti talabasi

Berdiqulov Jamshid Ilashjon o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis Instituti talabasi

Meliyev Azimjon

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, Bank-moliya xizmatlari fakulteti

Annotatsiya: *Maqolada O‘zbekiston davlat moliyasi tizimining asosiy tarkibiy qismlari – davlat byudjeti, byudjetdan tashqari jamg‘armalar va davlat qarzi o‘zaro aloqadorlikda tahlil qilingan. Shuningdek, moliyaviy shaffoflik va byudjet intizomini mustahkamlash bo‘yicha islohotlar natijalari hamda istiqbollari yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *davlat moliyasi, byudjet, jamg‘armalar, davlat qarzi, shaffoflik, byudjet intizomi, islohotlar, tahlil, rivojlanish istiqbollari.*

Аннотация: *В статье анализируются основные структурные элементы государственной финансовой системы Узбекистана — государственный бюджет, внебюджетные целевые фонды и государственный долг, а также их взаимосвязь. Кроме того, рассматриваются результаты и перспективы реформ, направленных на повышение финансовой прозрачности и укрепление бюджетной дисциплины.*

Ключевые слова: *государственные финансы, бюджет, внебюджетные фонды, государственный долг, прозрачность, бюджетная дисциплина, реформы, анализ, перспективы развития.*

Abstract: *The article analyzes the main structural components of Uzbekistan’s public finance system — the state budget, extra-budgetary funds, and public debt — as well as their interrelations. It also highlights the outcomes and future prospects of reforms aimed at enhancing financial transparency and strengthening budget discipline.*

Keywords: *public finance, state budget, extra-budgetary funds, public debt, transparency, budget discipline, reforms, analysis, development prospects.*

Asosiy qism: Davlat Moliyasining Tarkibiy Tuzilishi va Faoliyat Mexanizmlari

Davlat moliyasi yagona, yaxlit tizim bo‘lib, u o‘zaro bog‘liq bo‘lgan bir nechta muhim bo‘g‘inlardan tashkil topadi. Har bir bo‘g‘in o‘ziga xos vazifalarni bajaradi va umumiy moliyaviy barqarorlikka hissa qo‘shadi. O‘zbekiston amaliyotida davlat moliyasi tizimi quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi: Davlat byudjeti, Byudjetdan tashqari davlat maqsadli jamg‘armalari va Davlat krediti (davlat qarzi). Ushbu elementlarning uyg‘un faoliyati mamlakat iqtisodiyotining sog‘lom rivojlanishi uchun zamin yaratadi.

Davlat Byudjeti – Moliyaviy Tizimning Bosh Bo‘g‘ini

Davlat byudjeti – bu davlat moliyasining markaziy va eng muhim bo‘g‘ini bo‘lib, u davlatning muayyan davr (odatda bir moliya yili) uchun mo‘ljallangan pul daromadlari va xarajatlarining jamlangan rejasi hisoblanadi. U mamlakatning asosiy moliyaviy hujjati sifatida davlat ixtiyoridagi markazlashtirilgan pul fondlarini shakllantirish manbalarini va ularni sarflash yo‘nalishlarini belgilab beradi. O‘zbekiston Respublikasining unitar davlat tuzilishiga muvofiq, byudjet tizimi ikki asosiy bo‘g‘indan iborat: Respublika byudjeti va Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjeti, viloyatlar va Toshkent shahar mahalliy byudjetlari. Bu ikki bo‘g‘in o‘rtasidagi munosabatlar byudjetlararo transfertlar (dotatsiyalar, subvensiyalar, o‘zaro hisob-kitoblar) orqali tartibga solinadi.

Byudjet daromadlarining shakllanishi

Davlat byudjetining daromadlar qismi mamlakat iqtisodiy salohiyatining ko‘zgusi bo‘lib, davlatning o‘z zimmasidagi vazifalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini belgilaydi. Daromadlar, o‘z navbatida, solikli va soliqsiz tushumlarga bo‘linadi. O‘zbekistonda, aksariyat rivojlanayotgan mamlakatlar singari, byudjet daromadlarining asosiy qismini soliq tushumlari tashkil etadi.

Soliq tushumlari: Bu davlat byudjetining eng barqaror va asosiy manbaidir. 2024-yilgi ma‘lumotlarga ko‘ra, O‘zbekiston davlat byudjeti daromadlari 274,4 trillion so‘mni tashkil etgan bo‘lib, bu 2023-yilga nisbatan 18,3 foizga o‘sishni anglatadi. Ushbu daromadlar tarkibida asosiy soliq turlarining ulushi quyidagicha taqsimlangan:

Qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS): 59,3 trillion so‘m – eng yirik soliq turi bo‘lib, iste‘mol hajmining asosiy indikatori hisoblanadi.

Foyda solig‘i: 52,6 trillion so‘m – korxonalarining moliyaviy natijalari va iqtisodiyotdagi biznes faolligini aks ettiradi.

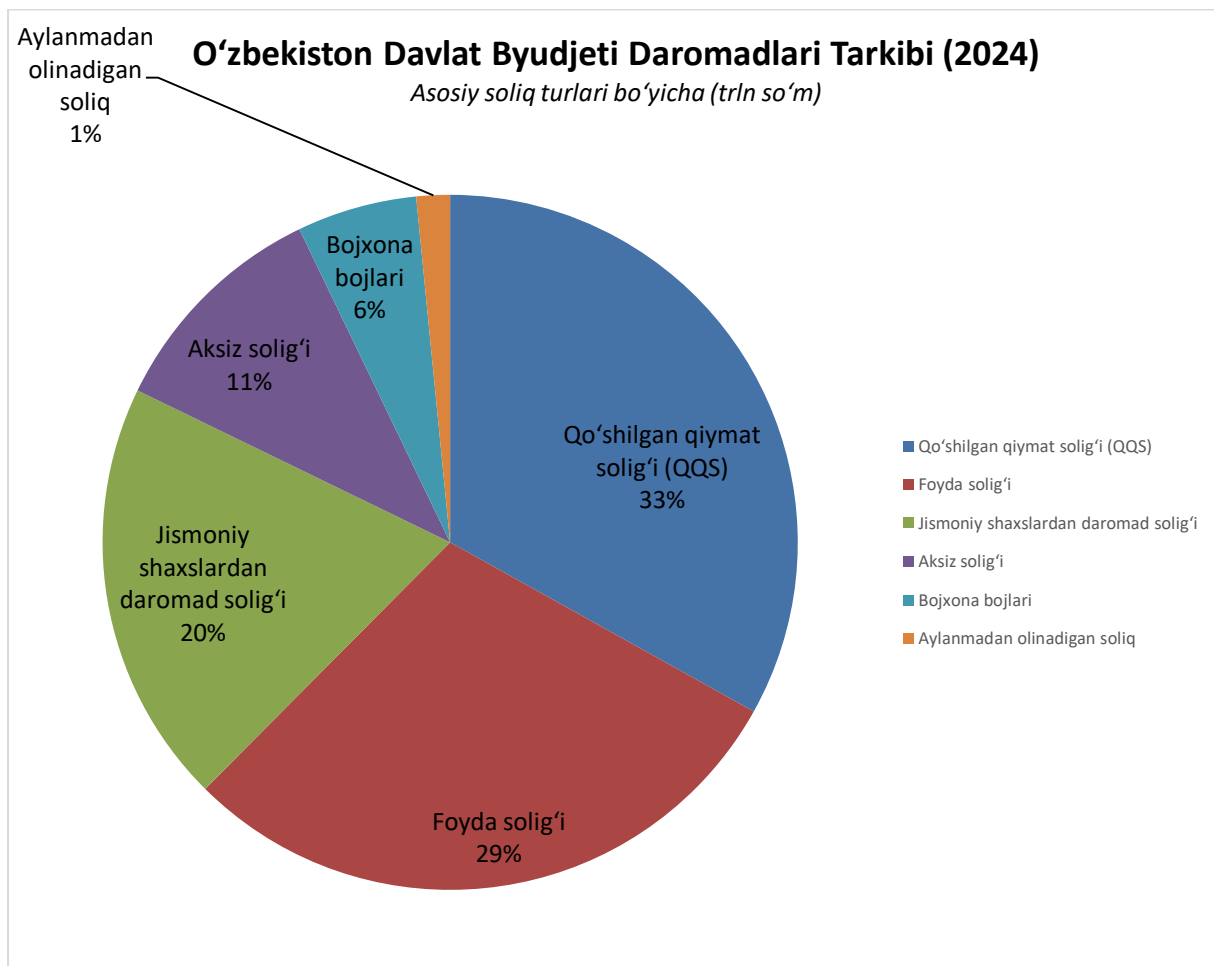
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i: 35,4 trillion so‘m – aholi daromadlari va rasmiy bandlik darajasiga bog‘liq.

Aksiz solig‘i: 19,1 trillion so‘m – asosan, tamaki, alkogol mahsulotlari va neft mahsulotlari kabi tovarlarga qo‘llaniladi.

Bojxona bojlari: 10,0 trillion so‘m – import operatsiyalari hajmidan kelib chiqadi.

Aylanmadan olinadigan soliq: 2,8 trillion so‘m – kichik biznes subyektlari uchun soddalashtirilgan soliq rejimi.

Bu raqamlar soliq tushumlarining diversifikatsiyalashganini va iqtisodiyotning turli sektorlariga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Manba: uz24.uz ma'lumotlari asosida tayyorlandi (2024-yil)

So'nggi yillarda O'zbekistonda soliq tizimini isloh qilish bo'yicha muhim qadamlar tashlandi. Xususan, soliq stavkalarini optimallashtirish, soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va raqamlashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. my.soliq.uz portali kabi raqamli platformalarning joriy etilishi soliq to'lovchilar uchun qulayliklar yaratish bilan birga, soliq organlari faoliyatining shaffofligini oshirdi va "yashirin iqtisodiyot"ga qarshi kurashishda samarali vositaga aylandi.

Soliqsiz tushumlar: Bu kategoriya davlat mulkidan foydalanishdan olingan daromadlar (dividentlar, ijara to'lovlari), davlat bojlari, jarimalar va turli yig'imlarni o'z ichiga oladi. Garchi ularning byudjetdagi ulushi soliq tushumlariga nisbatan kamroq bo'lsa-da, ular daromadlar bazasini diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Byudjet xarajatlarining yo'nalishlari

Davlat byudjetining xarajatlar qismi hukumatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatdagi ustuvorliklarini yaqqol namoyon etadi. 2024-yilda O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlari 310,9 trillion so'mni tashkil etib, bu ko'rsatkich 2023-yilga nisbatan 10,6 foizga oshgan. Xarajatlarning tarkibiy tahlili O'zbekistonning ijtimoiy yo'naltirilgan davlat sifatidagi siyosatini tasdiqlaydi.

Ijtimoiy soha ustuvorligi: Byudjet xarajatlarining eng katta qismi – qariyb yarmi (152,3 trillion so'm) ijtimoiy sohaga yo'naltirilgan. Bu mablag'lar quyidagi asosiy yo'nalishlarga sarflangan:

Ta'lim: 71,2 trillion so'm. Bu mablag'lar maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, professional va oliy ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlash, o'qituvchilarning ish haqini oshirish va moddiy-texnik bazani mustahkamlashga sarflanadi.

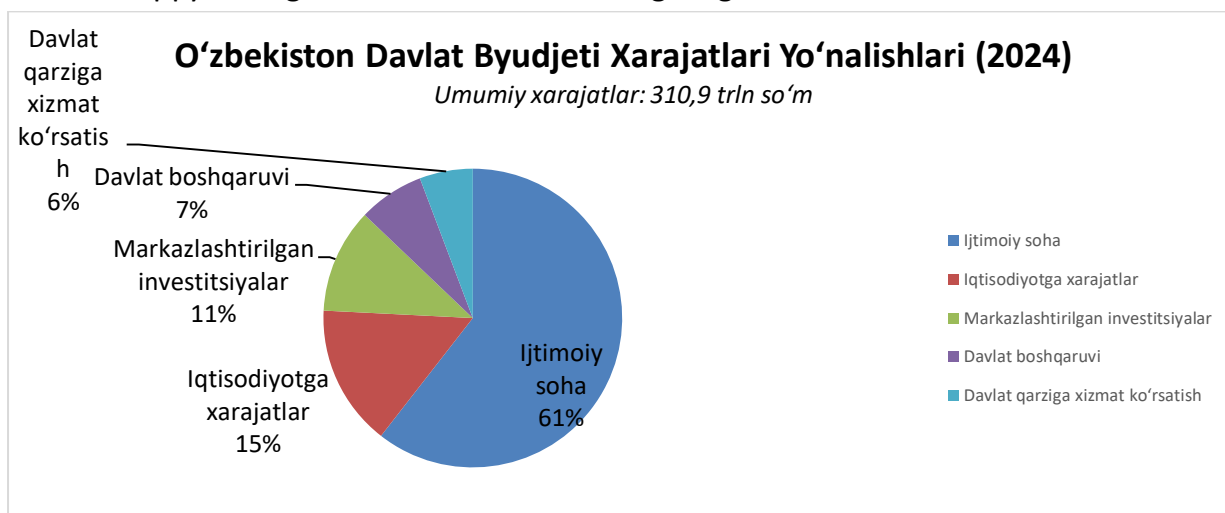
Sog'liqni saqlash: 36,0 trillion so'm. Ushbu xarajatlar birlamchi tibbiy-sanitariya yordamini rivojlantirish, ixtisoslashtirilgan tibbiyot markazlarini jihozlash, dori-darmon vositalari bilan ta'minlash va tibbiyot xodimlarini rag'batlantirishni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy himoya: 31,7 trillion so'm (nafaqalar va moddiy yordam uchun 15,4 trln so'm, Pensiya jamg'armasiga transfertlar 16,3 trln so'm). Bu yo'nalish aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlash, pensiya va nafaqalarni o'z vaqtida to'lashni kafolatlaydi.

Madaniyat va sport: 6,0 trillion so'm.

Ilm-fan: 2,0 trillion so'm.

Ijtimoiy sohaga bu qadar katta mablag' ajratilishi "inson kapitali"ga investitsiya qilish mamlakat taraqqiyotining bosh mezonini sifatida belgilanganidan dalolat beradi.

Manba: uz24.uz ma'lumotlari asosida tayyorlandi (2024-yil)

Boshqa muhim yo'nalishlar: Ijtimoiy sohadan tashqari, byudjet mablag'lari iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashga qaratilgan boshqa muhim sohalarga ham yo'naltiriladi:

Iqtisodiyotga xarajatlar (38,4 trillion so'm): Bu toifaga asosan subsidiyalar, iqtisodiyotning real sektoridagi korxonalarini qo'llab-quvvatlash dasturlari va infratuzilmani saqlash xarajatlari kiradi.

Markazlashtirilgan investitsiyalar (28,5 trillion so'm): Yirik infratuzilma loyihalarini (yo'llar, elektr tarmoqlari, suv ta'minoti tizimlari) qurish va modernizatsiya qilish uchun ajratiladi.

Davlat boshqaruvi xarajatlari (17,9 trillion so'm): Davlat organlari faoliyatini ta'minlash bilan bog'liq xarajatlar.

Davlat qarzigacha xizmat ko'rsatish (14,5 trillion so'm): Ilgari olingan ichki va tashqi qarzlarni bo'yicha foiz to'lovlarini qoplashga yo'naltiriladi.

Byudjet taqchilligi va uni boshqarish

Byudjet taqchilligi (defitsiti) – bu davlat byudjeti xarajatlarining daromadlaridan oshib ketishi holatidir. Bu iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun investitsion xarajatlar oshirilganda yoki iqtisodiy inqiroz davrida daromadlar kamayib, ijtimoiy xarajatlar ko'payganda yuzaga kelishi mumkin. Taqchillikning o'zi salbiy holat emas, biroq uning hajmi va moliyalashtirish manbalari makroiqtisodiy barqarorlik uchun muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston hukumati o'rta muddatli fiskal strategiyada byudjet taqchilligining yuqori chegarasini belgilab qo'ygan. Xususan, konsolidatsiyalashgan byudjet taqchilligini 2024-yilda yalpi ichki mahsulotga (YalM) nisbatan 4 foiz, 2025–2026-yillarda esa 3 foizdan oshirmaslik maqsadi qo'yilgan. 2024-yilning to'qqiz oyida byudjet defitsiti 37,3 trillion so'mni tashkil etgan. Byudjet taqchilligini moliyalashtirishning asosiy manbalari – bu davlatning ichki va tashqi qarz mablag'larini jalb qilish hamda davlat aktivlarini xususiylashtirishdan tushgan tushumlardir. Taqchillikni boshqarishda qat'iy intizomga rioya qilish davlat qarzining haddan tashqari oshib ketishining oldini olish va inflyatsion bosimni jilovlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat Byudjeti: Asosiy Xulosalar

Davlat byudjeti O'zbekiston moliya tizimining markaziy bo'g'ini bo'lib, Respublika va mahalliy byudjetlardan iborat.

Daromadlarning asosiy qismi (taxminan 80-85%) soliq tushumlari, xususan QQS, foyda solig'i va JSHODS hisobiga shakllanadi.

Xarajatlarning deyarli yarmi ijtimoiy sohaga (ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya) yo'naltirilgan bo'lib, bu mamlakatning ijtimoiy siyosatdagi ustuvorliklarini ko'rsatadi.

Byudjet taqchilligi YalMga nisbatan 3-4% darajasida boshqarilmoqda va asosan davlat qarzi hisobidan moliyalashtiriladi.

Byudjetdan Tashqari Davlat Maqsadli Jamg'armalari

Davlat moliyasi tizimida davlat byudjeti bilan bir qatorda, byudjetdan tashqari davlat maqsadli jamg'armalari ham muhim o'rin tutadi. Bular – muayyan ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni amalga oshirish uchun shakllantiriladigan va alohida boshqariladigan markazlashtirilgan pul fondlaridir. Ularning byudjetdan asosiy farqi shundaki, ularning daromadlari va xarajatlari aniq belgilangan maqsadlarga bog'langan bo'ladi va umumiy byudjet "qozoni"ga aralashmaydi.

O'zbekistonda bir qator davlat maqsadli jamg'armalari faoliyat yuritadi. Ular orasida eng muhimlari quyidagilardir:

O'zbekiston Respublikasi Pensiya jamg'armasi: Mamlakatdagi eng yirik ijtimoiy jamg'arma bo'lib, uning asosiy vazifasi fuqarolarga pensiya, ijtimoiy nafaqalar va boshqa to'lovlarni o'z vaqtida va to'liq moliyalashtirishdan iborat. Jamg'arma daromadlari asosan majburiy ijtimoiy to'lovlar hisobidan shakllanadi. Biroq, demografik o'zgarishlar va ijtimoiy majburiyatlarning ortib borishi sababli, jamg'arma xarajatlarini qoplash uchun davlat byudjetidan muntazam ravishda transfertlar (moliyaviy yordam) ajratiladi. Masalan, 2024-yilda Pensiya jamg'armasiga byudjetdan 16,3 trillion so'm transfert ajratilishi rejalashtirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi (O'TTJ): Ushbu jamg'arma strategik muhim investitsiya loyihalarini moliyalashtirish, iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarini modernizatsiya qilish va mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshirish maqsadida tashkil etilgan. Uning resurslari asosan strategik xomashyo eksportidan olinadigan daromadlar va investitsion faoliyatdan keladigan tushumlar hisobiga shakllanadi. O'TTJ mablag'lari yirik infratuzilma loyihalari, energetika, transport va sanoat sohalarini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Boshqa maqsadli jamg'armalar: Yuqoridagilardan tashqari, Avtomobil yo'llarini rivojlantirish maqsadli jamg'armasi, Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi, Suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini rivojlantirish jamg'armasi kabi o'nlab boshqa jamg'armalar ham mavjud bo'lib, ularning har biri o'z sohasidagi aniq vazifalarni moliyalashtirishga xizmat qiladi.

Davlat maqsadli jamg'armalarining daromadlari va xarajatlari davlatning konsolidatsiyalashgan byudjeti tarkibida hisobga olinadi. 2024-yil uchun davlat maqsadli jamg'armalari daromadlari (byudjetlararo transfertlarsiz) 55,4 trillion so'm, xarajatlari esa 86,8 trillion so'm miqdorida prognoz qilingan. Daromadlar va xarajatlar o'rtasidagi farq asosan davlat byudjetidan ajratiladigan transfertlar hisobiga qoplanadi. Bu holat jamg'armalarning moliyaviy barqarorligi davlat byudjeti bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi va byudjet siyosatini rejalashtirishda ularning faoliyatini hisobga olish zarurligini taqozo etadi.

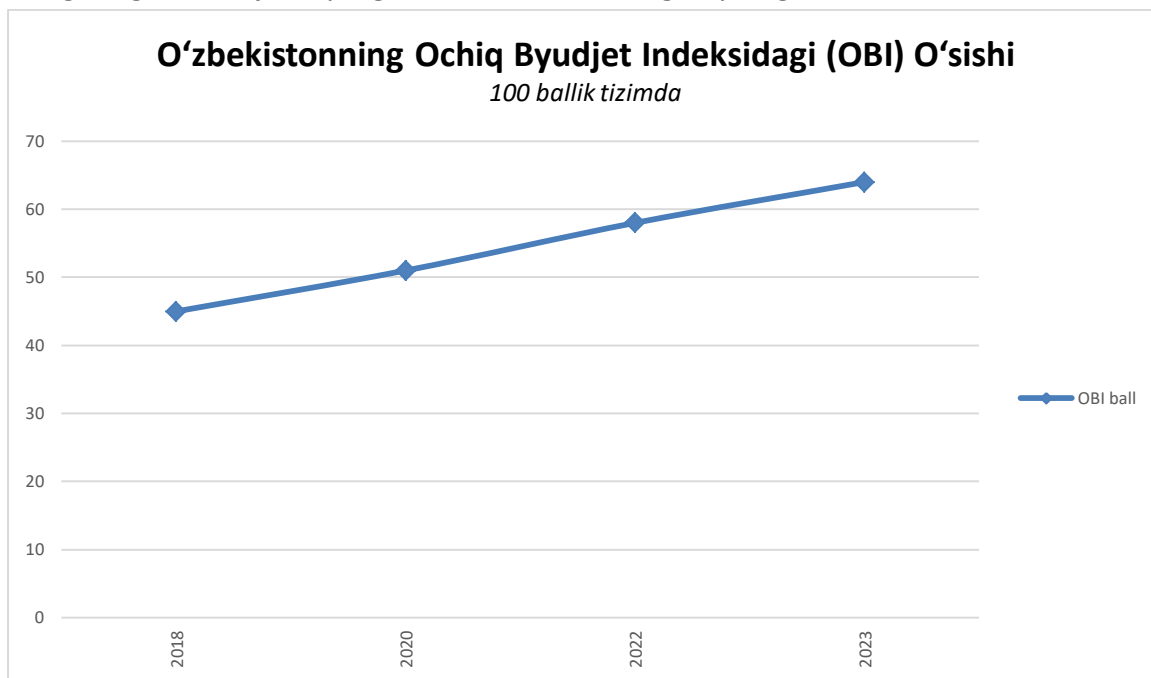
Davlat Krediti va Davlat Qarzi: Rivojlanishni Moliyalashtirish Dastagi

Davlat krediti – bu davlatning kredit munosabatlarida qarz oluvchi, qarz beruvchi yoki kafil sifatida ishtirok etishi bilan bog'liq moliyaviy munosabatlardir. Amaliyotda bu ko'proq davlatning byudjet taqchilligini qoplash va strategik investitsion loyihalarni moliyalashtirish uchun mablag' jalb qilishi bilan namoyon bo'ladi. Ushbu jarayon natijasida davlat qarzi shakllanadi. Davlat qarzi – bu hukumatning ichki va tashqi kreditorlar oldidagi to'planib qolgan majburiyatlari yig'indisidir.

Qarzning o'zi iqtisodiyot uchun salbiy hodisa emas. Aksincha, undan oqilona foydalanish iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, infratuzilmani yaxshilash va aholi turmush darajasini oshirish uchun kuchli dastak bo'lishi mumkin. Asosiy masala – qarzni boshqarish, uning barqaror darajasini saqlash va jalb qilingan mablag'larning samarali ishlatilishini ta'minlashdir.

"Ochiq byudjet"; portali (openbudget.uz): 2022-yildan boshlab ishga tushirilgan ushbu portal byudjet ma'lumotlarining jamoatchilik uchun ochiqqlanishida muhim vositaga aylandi. Fuqarolar portal orqali byudjetning shakllanishi va ijrosi haqida ma'lumot olishlari, shuningdek, "Tashabbusli byudjet" loyihasi doirasida o'z hududlaridagi muammolarni hal qilish uchun byudjet mablag'larining bir qismini sarflash bo'yicha takliflar kiritishlari va ovoz berishlari mumkin. Bu amaliyot jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va mablag'larning eng dolzarb ehtiyojlarga yo'naltirilishini ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

Bu islohotlar xalqaro miqyosda ham e'tirof etilmoqda. Xalqaro Byudjet Hamkorligi (IBP) tomonidan e'lon qilinadigan Ochiq Byudjet Indeksi (Open Budget Index - OBI)da O'zbekistonning ko'rsatkichi 2018-yildagi 45 ballidan ("past daraja") 2023-yilda 64 ballga ("yaxshi ko'rsatkich") ko'tarildi. Bu o'sish mamlakatning byudjet shaffofligi bo'yicha dunyodagi eng tez rivojlanayotgan davlatlardan biriga aylanganini ko'rsatadi.

Manba: (2025), Minfin.uz ma'lumotlari asosida

Xalqaro standartlarga o'tish (IPSAS): Davlat sektorida hisobotlarning shaffofligi va ishonchligini oshirish maqsadida Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlarini (International Public Sector Accounting Standards - IPSAS) joriy etish bo'yicha faol ishlar olib borilmoqda. Bu standartlar davlat aktivlari va majburiyatlarini to'liq va haqqoniy aks ettirish, moliyaviy hisobotlarni xalqaro miqyosda tushunarli va qiyoslanadigan qilish imkonini beradi. Tahlillarga ko'ra, O'zbekistonda buxgalteriya hisobining IPSAS standartlariga moslik darajasi 2018-yildagi 20 foizdan 2023-yilga kelib 75 foizgacha oshgan. Bu islohot davlat moliyasi ustidan nazoratni kuchaytirish va moliyaviy hisobotlardagi xatoliklarni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Davlat xaridlari tizimi

Davlat xaridlari – byudjet mablag'larini sarflashning asosiy mexanizmlaridan biri bo'lib, uning hajmi YalMning 13-20 foizini tashkil etishi mumkin. Shu bois, bu tizimning shaffof, raqobatli va samarali ishlashi byudjet mablag'larini tejash va korrupsiyaning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'zbekistonda davlat xaridlari tizimini isloh qilish bo'yicha 2025–2027-yillarga mo'ljallangan strategiya qabul qilingan. Islohotlarning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

Raqamlashtirish: Barcha xarid jarayonlarini xarid.uzex.uz kabi maxsus elektron portallar orqali amalga oshirish. Bu inson omilini kamaytiradi, jarayonlarning shaffofligini ta'minlaydi va ishtirokchilar uchun teng imkoniyatlar yaratadi.

Raqobatni kuchaytirish: Xaridlarda imkon qadar ko'proq tadbirkorlik subyektlarining ishtirok etishini rag'batlantirish, tender shartlarini soddalashtirish.

Jamoatchilik nazorati: Xaridlar to'g'risidagi barcha ma'lumotlarni (e'lonlar, ishtirokchilar, g'oliblar, shartnoma summalari) ochiq e'lon qilib borish.

Biroq, tizimda hali ham muammolar mavjud. Xususan, ayrim hollarda tenderlarda g'olib bo'lgan mas'uliyatsiz yetkazib beruvchilar shartnoma majburiyatlarini bajarmasligi yoki sifatsiz tovar yetkazib berishi holatlari uchrab turadi. Bu esa byudjet tashkilotlari faoliyatida uzilishlarga sabab bo'lmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun yetkazib beruvchilarning mas'uliyatini oshirish va reyting tizimini joriy etish kabi choralar ko'rilmogda.

Xulosa: O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston davlat moliyasi tizimi so'nggi yillarda chuqur transformatsiya davrini boshdan kechirmogda. Mamlakat iqtisodiyotining erkinlashuvi va jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvi sharoitida davlat moliyasini boshqarishda bozor mexanizmlari, shaffoflik va hisobdorlik tamoyillariga asoslangan yangi yondashuvlar joriy etilmogda. Tizimning asosiy bo'g'inlari – davlat byudjeti, maqsadli jamg'armalar va davlat qarzi – yagona strategik maqsadlarga bo'ysundirilgan holda, o'zaro uyg'unlikda faoliyat ko'rsatishga intilmogda.

Asosiy yutuqlar sifatida quyidagilarni sanab o'tish mumkin:

Byudjet ochiqligi va shaffofligining keskin oshishi: "Ochiq byudjet" portali va "Tashabbusli byudjet" kabi mexanizmlar orqali fuqarolarning byudjet jarayonidagi ishtiroki va jamoatchilik nazorati misli ko'rilmagan darajaga ko'tarildi.

Ijtimoiy yo'naltirilgan byudjet siyosati: Davlat xarajatlarining asosiy qismi inson kapitalini rivojlantirishga – ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoyaga yo'naltirilishi uzoq muddatli barqaror rivojlanish uchun mustahkam poydevor yaratmogda.

Soliq tizimining soddalashuvi va raqamlashuvi: Soliq ma'muriyatchiligining modernizatsiyasi biznes yuritishni osonlashtirdi va "yashirin iqtisodiyot" ulushini kamaytirishga xizmat qilmogda.

Qarzni boshqarishda qat'iy intizomning o'rnatilishi: "Davlat qarzi to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi va qarzning YalMga nisbatan yuqori chegarasining belgilanishi makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim "langar" vazifasini o'tamogda.

Shu bilan birga, tizim oldida hali yechimini kutayotgan bir qator muhim vazifalar va strategik yo'nalishlar turibdi. Kelajakda davlat moliyasi tizimining samaradorligini yanada oshirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir:

1. Fiskal intizomni mustahkamlash: O'rta muddatli istiqbolda byudjet taqchilligini YalMga nisbatan 3 foizlik barqaror darajaga tushirish va ushbu ko'rsatkichni qat'iy nazorat qilish. Bu, o'z navbatida, davlat qarzining ortish sur'atlarini sekinlashtiradi va inflyatsion bosimni kamaytiradi.

2. Davlat qarzini boshqarish samaradorligini oshirish: Tashqi qarzga bog'liqlikni kamaytirish uchun ichki qarz bozorini, xususan, uzoq muddatli so'mdagi davlat qimmatli

qog'ozlari bozorini faol rivojlantirish. Jalb qilingan mablag'larning natijadorligini baholash tizimini takomillashtirish.

3. Xarajatlarning natijadorligiga o'tish: An'anaviy xarajatlarni rejalashtirishdan voz kechib, "natijaga yo'naltirilgan byudjetlashtirish" tizimiga to'liq o'tish. Bu har bir so'm byudjet mablag'ining aniq bir o'lchanadigan natijaga erishish uchun sarflanishini ta'minlaydi.

4. Zamonaviy byudjetlashtirish amaliyotlarini joriy etish: "Yashil byudjetlashtirish" (ekologik loyihalarni moliyalashtirishni ustuvorlashtirish) va "gender byudjetlashtirish" (xotin-qizlar va erkaklar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan xarajatlarni tahlil qilish) kabi ilg'or xalqaro tajribalarni milliy amaliyotga kengroq tatbiq etish .

5. Moliyaviy nazoratni kuchaytirish: Hisob palatasi va ichki audit xizmatlarining mustaqilligi va salohiyatini oshirish, ularning xulosalari asosida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha ta'sirchan mexanizmlarni yaratish.

O'zbekiston davlat moliyasi tizimi islohotlarning faol bosqichida. Oldinda turgan vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish nafaqat makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, balki mamlakatning uzoq muddatli taraqqiyot strategiyasida belgilangan yuksak marralarga – har bir fuqaro uchun farovon hayotni ta'minlashga erishishning garovi bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Byudjet kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti: www.mf.uz
4. Karimov, A. (2021). Davlat moliyasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
5. Jo'rayev, B. & Mamatqulov, S. (2020). Moliya tizimi va byudjet siyosati. – Toshkent: Iqtisodiyot va huquq.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori "Davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", PQ–5534, 2024-yil 15-mart.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori "Davlat byudjeti ijrosi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2023-yil 5-iyul.
8. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2022). Public Finance and Fiscal Transparency Report. – Paris: OECD Publishing.
9. IMF (International Monetary Fund). (2023). Uzbekistan: Fiscal Transparency Evaluation. – Washington, D.C.